

Vrij van vrees

Rik Coolsaet

Onze eenentwintigste eeuw heeft geen al te beste start genomen, zei David Bowie onlangs. Hij heeft gelijk.

Kijk naar de wereld. In Kashmir jongleren Indiërs en Pakistani met een herhaling van Hiroshima, omdat zij de ander ervan verdenken als eerste te zullen toeslaan. Een grootschalige terreuraanslag in New York werd gevolgd door een oorlog tussen 's werelds zwakste en 's werelds sterkste staat – die zich sedertdien belaagd voelt door een alomtegenwoordige As van het Kwaad. In Palestina en in Israël is haat voor de ander een tweede natuur geworden voor een hele generatie jongeren. Wij tegen zij.

Kijk vervolgens naar ons binnenland. In zowat heel Europa heeft populistisch- en uiterst-rechts zich in de politiek genesteld, met de vrees voor een ongecontroleerde migratiestroom als bindteken. In Nederland bespeelt Pim Fortuyn met verve het Nederland-is-vol-gevoel en wordt vervolgens in koelen bloede afgemaakt. Asielzoekers buiten houden is de nieuwe mantra en de binnenlandse veiligheid het overheersende discours. Wij tegen zij, ook hier.

Als we een voorlopige stempel zouden slaan op de eerste jaren van onze nieuwe eeuw, dan is het wel de gelijktijdige verharding van de internationale politiek en het politieke klimaat in eigen land. Noem het universeel onbehagen: het gaat niet goed in de binnenlandse politiek en evenmin in de internationale politiek. Tussen beide bestaat er geen waterdicht schot. Het ene heeft duidelijk invloed op het andere. Op het einde van het wonderjaar 1990 reeds had wijlen Frans Verleyen het hier over onze menselijke *condition d'être* die thans op meer gebieden dan ooit tevoren schatplichtig was geworden aan de grote omgeving.

Sedert de moord op Fortuyn mijmer ik bijwijlen over wat de oorzaak kan zijn van zoveel universeel onbehagen. Nog geen vijftien jaar geleden toen de Muur viel, was internationale samenwerking het leidmotief in de internationale politiek en dachten we dat de mondialisering (toen nog geen modewoord) in elk land tot een gemoedelijke *global village* zou leiden. Maar de wereld hield geen rekening met zoveel schoons. Waarom ?

Onze burger heeft het de afgelopen twintig jaar niet gemakkelijk gehad. De geschiedenis is een lange trage rivier, waarin af en toe stroomversnellingen optreden. Wie daarin terechtkomt, heeft neiging zich vast te klampen aan de boord van zijn boot, op zoek naar houvast, hoe illusoir ook.

De afgelopen twintig jaar is die grote omgeving van Verleyen grondig van uitzicht veranderd. We beleefden niet enkel het einde van de vertrouwde Koude Oorlog die – hoe onaangenaam ook – de wereld netjes in tweeën had verdeeld en haar een gevoel van voorspelbaarheid had geschonken. Wat daarna kwam, was niet de beloofde Nieuwe Wereldorde, maar eerder een nieuwe wereldwanorde, met allerlei onaangename dingen, waarin geen lijn leek te zitten. Daar kregen we een nieuwe industriële revolutie bovenop, die de wereld zogezegd zou binnenleiden in een 'postindustriële' tijdperk, waarin de informatie- en biotechnologie dezelfde rol spelen als de stoommachine en de elektriciteit in de eerste en in de tweede industriële revolutie. Maar elke industriële revolutie heeft winnaars en verliezers en dat was ook nu niet anders: toegenomen werkdruk, de alsmaar groeiende kloof tussen hoog- en

laaggeschoold bij ons, tussen arm en rijk in de wereld. En als toetje kwam er nog een mondialisering bij – op zich ook niet nieuw, maar niettemin een even drastische als plotse confrontatie met tal van onbekende dingen als bij de eerdere mondialisering.

Uitgerekend op dit ogenblik lieten de stuurlieders het afweten – vierde grote mutatie. De politicus verkondigde dat de burger mondig genoeg was om zijn plan te trekken en dat de staat dringend aan afslanking toe was. Hij trok zich terug op zijn eigen speelplein en had enkel nog oog voor de wereld onder zijn kerktoren. Academics verschansten zich in ingewikkelde artikels. Leerkrachten kregen een *burnout*. De buitenlandse berichtgeving in de krant verschrompelde tot een akkefietje na de sport- en beursberichten en de binnenlandse politiek tot deelname aan tv-spelletjes.

En de burger, hij bleef alleen, verontrust door al dat nieuwe dat hem onbekend was en dat dus bedreigend aanvoelde. Hij voelde zich in de steek gelaten door hen die hem hadden kunnen helpen om tussen de stroomversnellingen te laveren. En wie bang is en onzeker, toont zich doorgaans niet van zijn mooiste zijde. Hij grijpt terug naar natie, religie of het recht van de sterkste. Zo gebeurde het gisteren. Zo gebeurt het vandaag. Het is allemaal niet nieuw, maar het voelt telkens weer nieuw aan.

De vaandelvlucht van de politiek is opnieuw te ver gegaan. Vragen bij de bevolking over de concrete gevolgen van de mondialisering (Renault weet u nog wel), over het gevoel van onveiligheid, over onze pensioenen en over de EU-uitbreiding, werden iets te dikwijls beantwoord met een deemoedig 'de politiek kan niet alles' of met slogans als 'risico's zijn uitdagingen'. De grote mutaties van de afgelopen vijftien jaar zijn echter zaken die een individu, hoe mondig ook, niet alleen kan sturen, maar die zijn leven niettemin sterk beïnvloeden.

Voor wie opnieuw wil leren sturen, zijn drie ouderwetse gedachten misschien een goede leidraad. Een, wees ervan overtuigd dat de samenleving maakbaar is, nationaal én internationaal. Elk van de vier grote mutaties is immers door de mens in het leven geroepen. Elk van de vier kan dan ook door de mens in goede banen worden geleid. Twee, er is daarom nood aan méér politiek en niet aan minder, als men niet wil dat het algemeen welzijn het definitief aflegt tegen het individuele egoïsme. En drie, vraag niet wat de samenleving kan doen voor u, maar wat u kan doen voor de samenleving: van leerkrachten tot journalisten, over politici, academics, ambtenaren en straathoekwerkers, iedereen draagt de verantwoordelijkheid om de mist die over onze toekomst hangt, een klein beetje mee te helpen opklaren door wat vandaag gebeurt in perspectief te plaatsen (zo nieuw is het allemaal niet), opruiende slogans te relativeren (de derde wereldoorlog staat er heus niet aan te komen) en zo eindelijk opnieuw wat vertrouwen in de toekomst mee te geven. Als zij dat niet doen, zal niemand dat in onze plaats doen.

(Knack, 26 juni 2002)